

ГАБРОВЦИ В ЕМИГРАЦИЯ - ДЕЙЦИ И МЕЦЕНАТИ

Вела Лазарова

Постоянните емиграционни процеси през периода на османското владичество засягат и населението от Габровския край. Най-значителна част от преселниците се устремява на север от Дунав. С будно народностно съзнание при по-благоприятни условия за живот особено в Румъния и Русия, заселниците разгръщат многостранна и плодотворна стопанска, политическа и просветна дейност с трайно влияние върху развитието на възрожденско Габрово.

Вносно-износната търговия на Габрово, известен стопански център, се улеснява много от габровската търговска емиграция в Русия, Румъния, Австро-Унгария, Цариград, а по-късно и в Италия, Германия и Франция.¹ През XVIII и първата половина на XIX век в търговията на Габрово изпъкват следните главни пунктове: Смирна, Цариград, Одрин, Букурещ, Москва, Одеса, Брашов, Будапеща, Виена, Милано и Марсилия. Връзките на местните габровски търговци с емигрантите в чужбина са здрави и трайни. Известният габровски търговец хаджи Христо Рачков започва търговията си в Букурещ чрез габровски търговски преселници х.Иванчо, х.Белчо, х.Теодосия Йовчев, в Москва - с Никифор Априлов (в 1805 г. е имал земене-даване за 40 497 гроша), в Цариград с Коста Цика.²

В Букурещ е била най-многобройната габровска колония.³ Там са живели и работили големите търговци играли важна роля за възраждането на Габрово като: х.Велчо, Досю х.Йовчев (х.Теодосий), Димитър, Христофор и Никола Мустакови, Ив. х.Бакалогу, Михаил Килифаров, Васил Георгиевич, Силвестрия Пенюв и др. Преселници от Габрово има и в други румънски градове Браила, Галац, Брашов, Плөөщ и др. Най-много стоки за Габрово се движат от Виена, Будапеща и други средноевропейски градове през Брашов и главната търговска база за габровци - Букурещ. През 1811 г. изтъкнатите габровски търговци Къню и Геню Сахатчийски доставят от Виена 6795 оки стомана на пръчки за занаятчиите в Габрово.⁴ Типичен представител на зараждащата се нова буржоазна класа е х.Христо Рачков, в чийто тефтер воден от 1782 до 1821 г. има сведения за производствената, търговска и лихварска дейност.

От Букурещ габровци са добри посредници между Габрово и Москва, а в последствие и с Киев и Одеса. За Русия се изнася розово масло, коприна, занаятчийски изделия. Известни са одеските българи Априлови, Палаузови, Рашееви и др.⁵

Третата голяма търговска база на габровци е Цариград с разклонения в Смирна и Одрин. През 50-те години Габрово има две търговски къщи "Тотито Станчев" и "Станчо Арнаудов и син", първата с клон в Лондон, а втората в Цариград.⁶

И трите големи търговски центрове Букурещ, Одеса и Цариград са с многочислени габровски колонии, което е от голямо значение за възрожденско Габрово. Замогналите се емигрантски общности проявяват активна стопанска и обществено-просветна дейност като осигуряват материална подкрепа на образователното